

ZAGADNIENIE PRAWNE

W sprawie z urzędu o wykreślenie wpisu na skutek apelacji wnioskodawcy na postanowienie Sądu Rejonowego z dnia 27 stycznia 2017 r.

Czy sąd rejestrowy w ramach postępowania określonego w art. 12 ust. 3 ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym o wykreślenie wpisu z uwagi na niedopuszczalne dane ma obowiązek badania ważności czynności prawnych stanowiących podstawę wpisu?

UZASADNIENIE

Z. D. w S. sp. z o.o. wniósł o wykreślenie z rejestru wpisu o podwyższeniu kapitału zakładowego spółki z kwoty 900 000 zł do kwoty 6 300 000 zł z uwagi na to, że wpis został dokonany na podstawie nieważnej czynności prawnej.

Postanowieniem z dnia 20 października 2016 r. referendarz Sądowy oddalił wniosek.

Wnioskodawca złożył skargę na powyższe postanowienie referendarza sądowego.

Na skutek złożonej skargi na orzeczenie referendarza sądowego, postanowieniem z dnia 27 stycznia 2017 r. Sąd Rejonowy stwierdził brak podstaw do wykreślenia wpisu. W uzasadnieniu Sąd Rejonowy wskazał m.in., że w przedmiotowej sprawie brak jest podstaw do zastosowania art. 12 ust. 3 ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym. Stwierdził, że sąd rejestrowy nie może w trybie art. 12 ust. 3 ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym dokonywać ponownej weryfikacji dokumentów stanowiących uprzednio podstawę wpisu do rejestru. Ponadto wskazał, że nie zgadza się ze stanowiskiem, wedle którego nie jest dopuszczalne podwyższenie kapitału zakładowego i wniesienie aportu na pokrycie podwyższonego kapitału zakładowego na podstawie uchwały podjętej w zwykłej formie pisemnej.

Od powyższego postanowienia apelację wywiódł Z. D. sp. z o.o., zaskarżając postanowienie w całości. Postanowieniu zarzucił naruszenie art. 12 ust. 3 ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym poprzez błędną jego wykładnię, polegającą na uznaniu, że przez pojęcie „danych niedopuszczalnych z uwagi na obowiązujące przepisy prawa” należy rozumieć jedynie te dane, w odniesieniu do których przepisy w ogóle nie przewidują możliwości ujawnienia ich w rejestrze, w sytuacji, gdy mogą to być również dane zamieszczane w rejestrze, zgodnie z normami regulującymi treść rejestru przedsiębiorców, których wpisanie w rejestrze w konkretnej sytuacji jest niezgodne z obowiązującymi przepisami prawa. Wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu.

Sąd Okręgowy przy rozpoznawaniu apelacji uznał, iż ma do czynienia z zagadnieniem prawnym budzącym poważne wątpliwości, a mianowicie, czy sąd rejestrowy w ramach postępowania określonego w art. 12 ust. 3 ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym o wykreślenie wpisu z uwagi na niedopuszczalne dane ma obowiązek badania ważności czynności prawnych stanowiących podstawę wpisu.

Krajowy Rejestr Sądowy pełni **funkcję ewidencyjną oraz informacyjną**. Przepisy KrRejSU nakładają na podmioty podlegające wpisowi obowiązek zgłoszenia określonych w przepisach KrRejSU oraz ustaw szczególnych – danych, a także obowiązek zgłoszenia ich zmian, w razie zajścia określonych zdarzeń lub stanów prawnych, w celu ich **aktualizacji**. W razie niedopełnienia tego obowiązku w przepisany terminie, sąd wszczyna postępowanie przymuszające podmiot do zgłoszenia wymaganego wniosku lub złożenia określonych dokumentów; w tym celu sąd może stosować grzywny (zob. art. 24 KrRejSU). Zgodnie z art. art. 12 ust. 3 ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym jeśli w Rejestrze są zamieszczone dane niedopuszczalne ze względu na obowiązujące przepisy prawa, sąd rejestrowy po wysłuchaniu zainteresowanych osób na posiedzeniu lub po wezwaniu do złożenia świadectwa pisemnego, wykreśla je z urzędu. Celem art. 12, jak również art. 24 i n. KrRejSU jest zapewnienie, żeby rejestr sądowy był aktualny, a zatem – aby pełnił należycie funkcję informacyjną, tym bardziej, że dane w nim ujawnione objęte są rękojmnią wiary publicznej oraz domniemaniem prawdziwości (art. 17 KrRejSU).

Sąd rejestrowy, stosując zatem art. 12 ust. 3 i art. 24 ust. 4 KrRejSU, stoi na straży zapewnienia pełnienia przez rejestr sądowy wiarygodnego źródła danych w

nim ujawnionych o podmiotach rejestrowych i zdarzeniach ich dotyczących. Jednakże oba te przepisy mają zastosowanie w różnych sytuacjach. Przepis art. 12 ust. 3 KrRejSU upoważnia sąd rejestrowy do działania w sytuacji, gdy w KRS są zamieszczone **dane niedopuszczalne ze względu na obowiązujące przepisy prawa**, a zatem zachodzi niezgodność ujawnionego wpisu z przepisami prawa. Natomiast postępowanie przymuszające jest wszczynane przez sąd wówczas, gdy wpis jest niezgodny z rzeczywistym stanem (a ponadto zajdą przesłanki wskazane w art. 24 ust. 4 KrRejSU

W doktrynie znaczenie pojęcia „dane niedopuszczalne ze względu na obowiązujące przepisy prawa” o którym mowa jest w art. 12 ust. 3 ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym jest różnie interpretowane. Zgodnie z pierwszym poglądem zwrot ten oznacza sprzeczność danych z przepisami prawa lub ustawy. Natomiast sprzeczność dotyczy danych zawartych we wniosku o wpis lub w dokumentach, które były podstawą wpisu do rejestru, bądź też dotyczy postanowienia sądu rejestrowego zarządzającego wpis.

Według innego stanowiska „dane niedopuszczalne ze względu na obowiązujące przepisy prawa” należy rozumieć jako wszelkie dane zgłaszane sądowi rejestrowemu, tzn. nie tylko zamieszczone we wniosku, lecz także dane zawarte w dokumentach będących podstawą wpisu, które są dołączone do wniosku o wpis do rejestru.

W trzecim rozumieniu są to dane, których zmieszczenie nie zostało przewidziane w określonych działach, rubrykach rejestru, itd. przez przepisy KrRejSU, rozporządzeń wykonawczych do niej, ani ustaw szczególnych. Są to zatem dane niedopuszczalne, bo nieprzewidziane w żadnych przepisach prawa.

Według czwartego poglądu przez dane niedopuszczalne ze względu na obowiązujące przepisy prawa” należy rozumieć niezgodność danych z rzeczywistym stanem.

Stanowiska te wskazują na istnienie sporu w piśmiennictwie co do wąskiego lub szerokiego rozumienia pojęcia danych niedopuszczalnych. Wedle wąskiego zapatrywania wpis niedopuszczalny obejmuje dane nieprzewidziane przez przepisy ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym. Wedle szerokiego rozumienia dane niedopuszczalne to dane sprzeczne z bezwzględnie oraz względnie obowiązującymi przepisami prawa.

Ustalenie znaczenia sformułowania „dane niedopuszczalne ze względu na obowiązujące przepisy prawa” ma istotne znaczenie dla umów założycielskich oraz uchwał kolegialnych organów korporacyjnych osób prawnych. Ważną kwestią jest ustalenie czy sąd rejestrowy ma kompetencje do badania i ewentualnie podważania uchwał zgromadzeń wspólników oraz walnych zgromadzeń akcjonariuszy spółek kapitałowych z umową lub statutem spółki oraz przepisami, na podstawie art. 12 ust. 3 KrRejSU.

W piśmiennictwie przeważa pogląd, że art. 12 ust. 3 KrRejSU nie daje podstaw sądowi do badania ważności uchwał zgromadzeń wspólników oraz walnych zgromadzeń akcjonariuszy.

Zgodnie z poglądem S. Sołtysińskiego powyższy przepis nie ma zastosowania do wpisów na podstawie uchwał zgromadzenia wspólników spółki z o.o. lub walnego zgromadzenia akcjonariuszy spółki akcyjnej, jeśli uchwały te były zaskarżalne, zwłaszcza gdy były dotknięte sankcją nieważności (art. 252 i 425 k.s.h.), w sytuacji kiedy bezskutecznie minęły terminy do ich zaskarżenia. Ponadto uwzględnienie przez sąd nieważności *ex officio* po upływie terminów zawitych do zaskarżenia nieważnych czynności prawnych przekreślałoby znaczenie przewidzianych w tych przepisach terminów i dlatego powinno być odrzucone. Poza postępowaniem rejestrowym nie jest dopuszczalne powołanie się przez sąd na nieważność uchwały, gdyż odmienne stanowisko doprowadziłoby do unicestwienia celu, który legł u podstaw art. 425 k.s.h., tzn. ograniczenia w czasie możliwości kwestionowania uchwał (por. S. Sołtysiński, S. **Sołtysiński**, Nieważne i **wzruszalne** uchwały zgromadzeń spółek kapitałowych, PPH 2006, Nr 1, s. 12).

Według M. Wrzołek- Romańczuk „wpis niedopuszczalny ze względu na obowiązujące przepisy prawa” obejmuje nie tylko wykreślenie nieważnych wpisów członków organów spółki, prokurentów, lecz również zmian statutu oraz wpisów dotyczących łączenia, podziału i przekształceń spółki. Autorka przyjmuje szerokie rozumienie przedmiotowego pojęcia. Wskazując, iż wąskie pojmowanie powyższego znaczenia na gruncie KrRejSU oznaczałoby w rzeczywistości pozbawienie przepisu art. 12 ust. 3 KrRejSU „znaczenia prawnego” (M. Wrzołek-Romańczuk, „Wpis niedopuszczalny” w Krajowym Rejestrze Sądowym, PPH 2002, Nr 4; s.5-6).

Natomiast zdaniem D. Paszukiewicz-Garstka przyznanie sądowi rejestrowemu uprawnienia do wielokrotnej zmiany własnych postanowień i wykreślenia wpisów naruszałoby zasady praworządności oraz stałości i pewności wpisów. Autorka

wskazuje na wyraźne ograniczenie wzruszalności uchwał walnego zgromadzenia dokonane w KSH, również w przypadkach gdy uchwała jest sprzeczna z prawem. Przyjęcie dopuszczalności wielokrotnej oraz nieograniczonej w czasie wzruszalności uchwał na podstawie art. 12 KrRejSU podważałoby stabilność uchwał organów spółek kapitałowych.

Autorka porównała skutki wykreślenie wpisu przez sąd rejestrowy *ex officio* do skutków uwzględnienia wyroku stwierdzającego nieważność uchwały nawet w tak istotnych sprawach, jak łączenie, podział czy przekształcenie spółek. Jej zdaniem sąd rejestrowy jest władny odmówić wpisu w razie stwierdzenia nieważności uchwały będącej podstawą wniosku o wpis, to jednak nie zgadza się, aby służyły mu kompetencje wykreślenia w każdym czasie dokonanego już wpisu, bez uprzedniego prawomocnego wyroku w sprawie ustalenia lub stwierdzenia nieważności zapadłego w postępowaniu spornym.

Podobne zdanie wyraziła także E. Marszałkowska- Krześ wskazując, że np. uchwała sprzeczna ze statutem obowiązuje do czasu jej uchylenia wyrokiem sądu i w związku z tym sąd rejestrowy nie powinien brać pod uwagę z urzędu wzruszalnych uchwał zgromadzeń spółek kapitałowych (E. Marszałkowska–Krześ, w: System Prawa handlowego t. 7, 2013, s. 644 i n, D. Paszukiewicz- Gartska, Wpis niedopuszczalny, s.28).

Rozbieżność w wykładni sformułowania „dane niedopuszczalne” powstała także w orzecznictwie, gdzie są prezentowane dwie interpretacje tego pojęcia.

Aprobata dla szerokiego rozumienia pojęcia „dane niedopuszczalne” została wyrażona w postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 17 września 2008r. o sygn. akt III CSK 56/08, w którym wyraził pogląd, że postępowanie rejestrowe ma ograniczony charakter i nie służy rozstrzygnięciu sporów pomiędzy zarejestrowanymi podmiotami, jego zakres nie jest jednak tak wąski, by całkowicie uniemożliwić sądowi rejestrowemu badanie zagadnień decydujących o prawnym bycie podmiotu. Wykładnia przepisów normujących przebieg postępowania rejestrowego musi uwzględniać wynikające z art. 17 ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym domniemanie prawne prawdziwości wpisów, a przewidziany w art. 23 ust. 1 tej ustawy obowiązek badania treści dokumentów załączonych do wniosku obejmuje także ocenę ważności czynności prawnej objętej dokumentem stanowiącym podstawę wpisu.

W uzasadnieniu zostało stwierdzone, że w literaturze wskazuje się, iż wykładnia przepisów normujących przebieg postępowania rejestrowego musi uwzględniać wynikające z art. 17 KrRejSU domniemanie prawne prawdziwości wpisów, a przewidziany w art. 23 ust. 1 ustawy obowiązek badania treści dokumentów załączonych do wniosku obejmuje także ocenę ważności czynności prawnej objętej dokumentem stanowiącym podstawę wpisu. Do takiego wniosku prowadzi zestawienie art. 23 ust. 1 z art. 12 ust. 3 KrRejSU, który umożliwia wykreślenie z urzędu zamieszczonych w rejestrze danych niedopuszczalnych ze względu na obowiązujące przepisy prawa, do których to danych zaliczane są m.in. wpisy dokonane na podstawie nieważnych czynności prawnych. Sąd Najwyższy opowiedział się za badaniem ważności czynności prawnych nie tylko w ramach art. 23 ust. 1 ale i art. 12 ust. 3 KrRejSU.

Podobnie uznał Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 20 stycznia 2010r. o sygn. akt III CZP 122/09, w której zostało stwierdzone, że sąd rejestrowy, na podstawie art. 23 ust. 1 ustawy z 20 sierpnia 1997r. o Krajowym Rejestrze jest uprawniony do badania wpływu procedury podejmowania uchwał przez walne zgromadzenie akcjonariuszy spółki akcyjnej na ich treść. W uzasadnieniu Sąd Najwyższy wyraził pogląd, że sąd rejestrowy przede wszystkim ze względu na zasadę wiarygodności rejestru (art. 17 ustawy o KrRejSU) w ramach badania zgodności wniosku oraz załączonych do niego dokumentów pod względem formy i treści z przepisami prawa, a więc tak jak stanowi art. 23 KrRejSU powinien badać także ważność czynności prawnej objętej treścią załączonych do wniosku dokumentów, mających stanowić podstawę wpisu. Powzięcie zatem wątpliwości co do zgodności z prawem przeprowadzenia zgromadzenia wspólników (walnego zgromadzenia akcjonariuszy) nakazuje sądowi rejestrowemu dokonanie odpowiednich ustaleń zgodności danych z rzeczywistym stanem prowadzących do stwierdzenia ważności lub nieważności podjętych uchwał ze względu na wagę naruszenia przepisów ustawowych i statutowych, dotyczących przeprowadzenia zgromadzenia. W razie stwierdzenia nieważności uchwał z powyższego powodu, należy odmówić wpisania do rejestru danych na nich opartych.

Odmienny pogląd, został zaprezentowany w postanowieniu z dnia 2 grudnia 2015r. o sygn. akt IV CSK 99/15, w którym Sąd Najwyższy opowiedział się za wąską wykładnią określenia „dane niedopuszczalne” zawartego w art. 12 ust. 3 ustawy z dnia 20 sierpnia 1997r. o Krajowym Rejestrze Sądowym. Wskazał, że w pierwszym

rzędzie przemawia za nim argument z wykładni gramatycznej; nie ma bowiem podstaw do utożsamiania tego sformułowania z „danymi sprzecznymi z prawem”. Z kolei rozszerzenie treści tego pojęcia na badanie przez sąd rejestrowy ważności czynności prawnej, stanowiącej podstawę wpisu, nie znajduje wyraźnego upoważnienia ustawowego. Zgodnie z art. 23 tej ustawy kompetencja sądu rejestrowego ogranicza się bowiem do badania zgodności dokumentów pod względem formy i treści z przepisami prawa, a zatem nie obejmuje kontrolowania ważności czynności prawnych stanowiących podstawę wytworzenia dokumentu.

W postanowieniu z dnia 5 maja 2005r. o sygn. akt IV CK 18/05 zostało również podkreślone, że kompetencja sądu rejestrowego do badania prawidłowości (zgodności z przepisami prawa spółdzielczego) uchwały o podziale spółdzielni stanowiącej podstawę wpisu nowopowstałej spółdzielni przysługuje sądowi rejestrowemu w postępowaniu o dokonanie wpisu. Nie sposób natomiast kompetencji takiej przyznać sądowi rejestrowemu w toku postępowania wszczętego z urzędu i mającego na celu dokonanie oceny, czy znajdujące się w rejestrze dane są dopuszczalne ze względu na obowiązujące przepisy prawa. Nie jest dopuszczalne na podstawie art. 12 ust. 3 ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym wykreślenie podmiotu wpisanego uprzednio do rejestru, ponieważ przepis ten nie może prowadzić do obchodzenia przewidzianego prawem spółdzielczym trybu likwidacji spółdzielni. Poza granicami takiego postępowania musi pozostać merytoryczne badanie dokumentów, które były już uprzednio badane w toku postępowania o wpisanie danego podmiotu do rejestru.

Sąd Najwyższy w przywołanych orzeczeniach dokonał zatem zróżnicowania sytuacji, gdy chodzi o wykreślenie danego podmiotu w trybie art. 12 ust. 3 ustawy oraz gdy chodzi o wykreślenie innych danych niedopuszczalnych ze względu na obowiązujące przepisy prawa. W postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 27 października 2010r. o sygn. akt V CSK 114/10 wskazano, że nie jest możliwe wykreślenie na podstawie art. 12 ust. 3 ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym samego podmiotu wpisanego do rejestru, a co najwyżej poszczególnych danych o tym podmiocie, jeżeli byłyby one niedopuszczalne ze względu na obowiązujące przepisy prawa.

Stanowisko to zostało utrwalone i zgodnie z uchwałą Sądu Najwyższego z dnia 4 czerwca 2009r. o sygn. akt III CZP 30/09 sąd rejestrowy nie może z urzędu wykreślić wpisu w wyniku samodzielnej oceny istnienia lub ważności uchwały organu

spółdzielni stanowiącej podstawę dokonania tego wpisu (art. 24 ust. 4 ustawy z dnia 20 sierpnia 1997r. o Krajowym Rejestrze Sądowym). Sąd wskazał, że uchwała wspólników (walnego zgromadzenia) sprzeczna z umową spółki (statutem) bądź dobrymi obyczajami i godząca w interesy spółki lub mająca na celu pokrzywdzenie wspólnika (akcjonariusza) może być zaskarżona do sądu w drodze powództwa o stwierdzenie jej nieważności (art. 252 § 1 , art. 425 § 1 KSH). Dopuszczalność wytoczenia takiego powództwa została wprawdzie ograniczoną w czasie (art. 252 § 4 , art. 425 § 4 ksh), jednakże upływ terminu nie wyłącza możliwości działania sądu rejestrowego z urzędu na podstawie art. 12 ust. 3 i art. 24 § 4 KrRejSU. Uchwała walnego zgromadzenia spółdzielni sprzeczna z postanowieniami statutu bądź dobrymi obyczajami lub godząca w interesy spółdzielni albo mająca na celu pokrzywdzenie jej członka może być zaskarżona do sądu w drodze powództwa o jej uchylenie (art. 42 § 3-8 PrSpółdz.). Uchwała walnego zgromadzenia spółdzielni sprzeczna z ustawą jest nieważna (art. 42 § 2 PrSpółdz.).

Ponadto zgodnie ze stanowiskiem Sądu Najwyższego wyrażonym w Uchwale z dnia 18 września 2013 r., sprzeczne z ustawą uchwały wspólników obu rodzajów spółek kapitałowych nie są jednak bezwzględnie nieważne, a wyrok sądu stwierdzający ich nieważność ma charakter konstytutywny, gdyż jest niezbędny do wykluczenia uchwały z obrotu prawnego i to ze skutkiem ex tunc (uzasadnienie uchwały SN, sygn. akt III CZP 13/13).

Podsumowując te stanowiska, w ocenie Sądu Okręgowego za szeroką wykładnią pojęcia „danych nieopuszczanych z uwagi na obowiązujące przepisy prawa”, przemawia konieczność zapewnienia prawdziwości oraz legalności danych ujawnionych w rejestrze przez zastosowanie trybu określonego w art. 12 ust. 3 KRS. Wskazać należy, że Krajowy Rejestr Sądowy zapewnia jego wiarygodność, aktualność oraz pełni funkcję legalizacyjną.

Z drugiej jednak strony, choć sąd rejestrowy ma wprawdzie kompetencje do badania zgodności z prawem treści wniosku oraz załączonych dokumentów będących podstawą wpisu na podstawie art. 23 KrRejSU, to jednak należy opowiedzieć się za ostrożnym stosowaniem, a w niektórych przypadkach nawet wyłączeniem możliwości dokonywania przez sąd, na podstawie art. 12 ust. 3 KrRejSU, wykreśleń z KRS określonych wpisów (danych) dotyczących tych podmiotów rejestrowych, których przepisy ustrojowe zawierają odrębną szczególną regulację trybu naprawienia uchybień, w szczególności weryfikacji prawidłowości

aktów prawnych będących m.in. podstawą wpisu do rejestru w trakcie ich tworzenia lub funkcjonowania. Podobnie, gdy przepisy procesowe przewiduje odrębne regulacje w przedmiocie badania ważności uchwał zgromadzenia wspólników spółki z o.o. lub walnego zgromadzenia akcjonariuszy spółki akcyjnej. Dokonywanie przez sąd rejestrowy z urzędu oceny istnienia lub ważności uchwały spółdzielni (spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, spółki handlowej) może prowadzić do naruszenia pewności prawa.

Rozszerzenie kompetencji sądu rejestrowego pozostawałoby w sprzeczności z istotą postępowania rejestrowego. Jego realizacja prowadziłaby do przekształcenia z założenia szybkiego postępowania, ograniczającego się do sprawdzenia kompletności i odpowiedniości dokumentów, w proces, z koniecznością prowadzenia postępowania dowodowego. Dopuszczenie szerokiej możliwości dokonywania przez sąd rejestrowy z urzędu zmian w treści rejestru godziłoby w bezpieczeństwo obrotu, gdyż prowadziłoby do podważenia zaufania do stabilności i pewności wpisów. W niektórych przypadkach możliwość taka może prowadzić do obejścia obowiązujących przepisów prawa.

Artykuł 12 ust. 3 KRSU zawiera regulację wyjątkową, która powinna być interpretowana ściśle. "Dane niedopuszczalne", o których mowa w tym przepisie, są to takie dane, których zamieszczenie nie zostało przewidziane przez ustawę o KRS lub rozporządzenia wykonawcze do tej ustawy ani przez inne ustawy. Art. 12 ust. 3 KRSU nie uprawnia zatem sądu rejestrowego do ustalania z urzędu, czy określona uchwała stanowiąca podstawę wpisu jest istniejąca i ważna.

Wydaje się też, że przedstawione powyżej trudności interpretacyjne są konsekwencją systemowej niespójności przepisów art. 12 ust. 3 KrRejSU, art. 23 KrRejSU z rozwiązaniami, które legły u podstaw przepisów KSH o zaskarżaniu uchwał, gdyż dają one sądowi rejestrowemu szerokie uprawnienia kontrolne.

Z tych wszystkich względów Sąd Okręgowy z mocy art. 390 § 1 k.p.c. w zw. z art. 397 § 2 k.p.c. postanowił przedstawić Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia wskazane wyżej zagadnienie prawne.

/km/